

Bodolay László-Hukné Kiss Szilvia-Kósik Ferenc*

AZ EURÓPAI KULTÚRA ÉS TÖRTÉNELEM CÍMŰ ELŐADÁST KÍSÉRŐ NÉMET NYELVŰ SZEMINÁRIUM ÚJ OKTATÁSI KONCEPCIÓJA

A következőkben egy a BGF KKFK Német Tanszékén kipróbálás alatt levő új tananyagot és az ahhoz tartozó új oktatási koncepciót szeretnénk bemutatni. A címben említett tantárgyat már eddig is tanítottuk, egy magyar előadás és egy idegen nyelvű szeminárium keretében ismerkedhettek meg a hallgatóink az európai kultúrával és történelemmel kéthetes bontásban. Koncepciónk tehát csak annyiban „új”, amennyiben megpróbál alkalmazkodva a feltételekhez – bár nem megkérdőjelezve őket, egy újabb tematikával hozzájárulni e tantárgy tanításához.

A tananyagfejlesztésnél az első lépés az volt, hogy elgondolkodtunk azon, hogy milyen tematikát kellene a német szemináriumnak lefednie, milyen szakszókincset kellene közvetítenünk. Abban mindhárman egyetértettünk, hogy nem lenne sok értelme, német nyelven átvinnünk a szemináriumokon mindazt, amit magyarul hallgatnak diákjaink az előadásokon. Nem látnánk értelmét annak, hogy pl. a görög mitológiához vagy demokráciához kapcsolódva német nyelvű fordításokkal terheljük a hallgatókat, célszerűbbnek tűnt számunkra, hogy az „európai kultúrát” a német nyelvű kultúrákra szűkítsük le, azon belül is inkább a németiségre. Ennek praktikus okai is vannak, egyrészt hallgatóink nagy része az egyetem elvégzése után német cégeknél helyezkedik el, ahol elengedhetetlen e kultúrkör ismerete, másrészt pedig az időhiány, mivel nagyon kevés nyelvóránk van.

A tantárgy végtelen mennyiségű anyag feldolgozását teszi lehetővé, ezért a szemináriumokon feltétlenül konkrétá kellett tennünk, hogy egy meghatározott tananyagot adhassunk át, illetve követelhezzük meg. Az időkorlátokhoz is alkalmazkodnunk kellett, egyelőre kénytelenek voltunk beérni azzal, hogy 6-7 hétre tervezzünk, hiszen egyelőre egy féléves, kéthetenként tartott tantárgyról van szó. Természetesen ideális lenne, ha legalább 12-14 hétre lehetne elosztani a tananyagunkat, mert akkor még inkább megalapozhatnánk a hallgatók kultúrtörténeti tudását. Attól sem zárkoznánk el, ha a tantárgyat idővel idegen nyelvű előadással is bővíthetnénk.

Bodolay László, PhD, főiskolai docens; Hukné Kiss Szilvia, PhD, főiskolai docens; Kósik Ferenc, főiskolai adjunktus, Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar, bodolay.laszlo@kkfk.bgf.hu

Tapasztalatunk és meggyőződésünk, hogy a hallgatókat mindenképpen szintekre kell osztanunk, mielőtt a tárgyat hallgathatják. Az európai kultúrtörténet nyelvi változatánál tehát minimálisan az általunk lemért és nem pedig a papíron létező középszint az alapkövetelmény, de nem hátrány, ha felsőszintű hallgatók vannak többségben. Mi a tananyagot középszintre állítottuk össze, tehát középszintű tudással mindenképpen elvégezhető.

Mindhárom szerző kettő vagy három témakört dolgozott fel. A tananyag a következő fejezetekből áll:

1.

- Bevezetés az európai kultúrtörténetbe
- A kultúra definíciói, területei
- Az európaiság fogalma
- Európa kialakulása, a mitológiai történet
- Európa története és aktuális földrajzi, gazdasági, politikai helyzete
- A magyarok és a németek európai jelenléte
- Asszociációk az „európai” fogalom körül

2.

- A Biblia és a keresztyénség
- A keresztyén egyházak összevetése más egyházakkal
- A különféle szerzetesrendek neve és kialakulása
- A különféle keresztfajták magyarázata
- „Keresztyén” témák a művészetekben
- Krisztus-idézetek magyarázata és nyelvi feldolgozása
- A „Tízparancsolat” értelmezése és aktualizálása
- A legújabb bibliakutatások megismerése

3.

- Az „egyházi” évhez kapcsolódó szokások és népszokások megismerése német–magyar viszonylatban, értelmezésük, feladatokon keresztül történő feldolgozásuk

4.

- A német–magyar történelmi találkozási pontok megismerése és feldolgozása a kölcsönhatások mentén
- Mi a közös és mi a teljesen eltérő múlt
- Melyek a jellemző történelmi „örökségek” a két nép esetében
- A két nép mentalitás mibenléte és gyökerei
- A két kultúra különbségéből eredő problémák az „interkulturalitás” területén

5.

- A magyar, a németországi, a svájci és az osztrák politikai rendszer összehasonlítása
- A négy ország politikai felépítménye és választási rendszere; ezek összevetése egymással

6.

- A magyar és a német nyelv az együttélés során keletkezett egymásra hatásának vizsgálata
- A német jövevényszavak a magyarban és a magyar jövevényszavak az irodalmi németben, valamint az ausztriai német nyelvben
- A magyarországi németiség nyelve, illetve nyelvjárásai
- A kisebbségi szerep megélésének problémái, illetve ennek korlátjai
- Az „idegenség” problémaköre
- A bevándorlás, illetve az elvándorlás, a kitelepítés és az idegengyűlölet témája

A fenti fejezetek köré építettük fel a tananyagot, természetesen didaktizált formában, játékos és komoly feladatokkal, vitára ösztönző kérdésekkel, szövegelemzésekkel, szövegfordításokkal, szöszedetekkel, dalokkal, karikatúrákkal, aktuális események ismertetésével és cikkekkel. A feladatokon keresztül a hallgatónak képessé kell válnia arra, hogy vizsgahelyzetben is megállja majd a helyét, és hogy jobban megértse az őt körülvevő világot.

Jelenleg öntjük tananyagunkat könyvformába, egyelőre e témakörök „kipróbálása” zajlik óránkon, és rögtön látható, hogy ennyi minden már nehezen végezhető el a jelenleg biztosított időkeretben, tehát szükséges lenne az óraszám megduplázása. Ugyanakkor persze, alkalmazkodva a mai helyzethez, azért végigvesszük e tematikát, ha rövidítve is, vagy esetleg hangsúlyeltolódásokkal a diákok érdeklődési szintjét is figyelembe véve. Az időkorlátok ellenére sem szeretnénk azonban elhagyni egy témát sem, mert mind a hatnak megvan a létjogosultsága, hiszen ezek azok a témakörök, amelyek egy általánosan művelt „európai” magyar számára elengedhetetlenek, bármilyen területen helyezkedjék is el később. A német üzletember többnyire jól felkészült, és művelt, ezért feltétlenül hasonló képzettségre kell törekednie hallgatóinknak is.

A továbbiakban két fejezetet (egy általánosabb, illetve egy összehasonlítóbb jellegűt) szeretnénk röviden bemutatni.

Mint a fentiekből kiderült, az első blokkban szemináriumunk résztvevőit megismertetjük a tárgy fő célkitűzéseivel, tematikájával, illetve módszereivel. A korábbi gyakorlathoz képest még hangsúlyosabban foglalkozunk azzal a kérdéssel, hogy milyen módon járul hozzá kurzusunk a hallgatók számára stratégiai fontosságú kompetenciaterületek fejlesztéséhez.

A „*minek kell foglalkoznom ezzel a tárggyal, ha még kreditpont sem jár érte...*” típusú hallgatói felvetéssel – mely manapság sajnos már egyáltalán nem mondható ritkaságnak – könnyen igazolhatjuk törekvésünk helytállóságát. Ennek megfelelően bevezető beszélgetéseink során konkrét példák bemutatásán keresztül tisztázzuk a kommunikatív, az interkulturális és a szociális kompetencia fogalmát, illetve ezek összefüggéseit.

Az első rész további fontos feladata, hogy segítséget nyújtson a hallgatóknak a kultúratörténet filozófiai, illetve tudomány-módszertani koordinátáinak megrajzolásában. Röviden kitekintünk a kultúratörténettel rendkívül szoros rokonságot mutató tudományterületekre is (pl. az összehasonlító történettudományra, a kulturális antropológiára, a néprajzra, a szociológiára stb.). Ezáltal is tudatosítani szeretnénk diákjainkban az oktatott tárgy rendkívül komplex jellegét, továbbá azt, hogy szükség esetén felhasználóként mely kutatási területek eredményeire támaszkodhatnak. Dr. Kiss Szilvia történész, Dr. Bodolay László szociológus és Kósik Ferenc etnográfusi tapasztalatainak segítségével a résztvevők könnyebben láthatják át az egyes kultúratörténeti alapfogalmak rétegződését.

Az eddigiekben már ismertettünk néhányat az első fejezet résztémái közül. Természetesen ez a témajegyzék – az aktuális hallgatói érdeklődést szem előtt tartva – bármikor bővíthető. Így például érdeklődésre tarthatnak számot olyan témák is, mint a nemzet fogalmával kapcsolatos viták Európában; a város és vidék kapcsolatrendszere Európában; a tudásalapú társadalom európai eszménye; a család helyzete Európában, a szabadidős tevékenységek kultúrája stb.

Tananyagunk első részének nyitott koncepciója az interaktív tanulási folyamatokat tudatosan szeretné támogatni, ami optimális esetben autonóm tanulási folyamatok katalizátora is lehet.

Kiemelt figyelmet szánunk a szóbeli nyelvhasználatnak. Például a kép- és szimbólummagyarázatok, a kultúratörténet alapfogalmaival kapcsolatos ismeretek szintetizálása vagy az európai identitás kérdését érintő viták egyformán lehetővé teszik az igényes kommunikációhoz – pl. a későbbi fejezetek sikeres feldolgozásához – elengedhetetlen nyelvi elemek közvetítését és gyakorlását.

Fejezeteinkben olyan gyakorlatokkal is rendszeresen találkozhat az olvasó, amelyek a nyelvtani és lexikai kompetencia fejlesztését és gondozását eredményezik. Nagyon fontos tudatosítani a hallgatókban, hogy az elmúlt évek drámai mértékű óraszámcsökkentéseinek kedvezőtlen hatásai csak autodidakta szemlélettel ellensúlyozhatóak némileg.

A tananyag második részében az első fejezetekhez képest nagyobb teret kapott a német és a magyar kultúrkör összehasonlítása. Ebben a részben a hatodik, egyben utolsó fejezet tárgyalja a magyar és a német nyelvi érintkezés és a nyelvi egymásra hatás kérdését.

Mint ismeretes, a magyar és a német nép mintegy ezer éves együttélése során a két nyelv jelentős befolyással volt egymásra, bár ez a kétoldalú hatás nem volt egyenrangú. A korábbi fejezetekben utaltunk a gazdaság és a politika egymásra hatására, így a hallgatóknak könnyű elképzelniük az ehhez kapcsolódó nyelvi következményeket is. Ebben a fejezetben próbáltuk a magyar–német nyelvi kapcsolato-

kat és az egymásra tett hatásukat több szempontból is bemutatni. Meggyőződésünk, hogy a diákok különösebb előismeret nélkül is azonosítani tudnak néhány német jövevényszót. A feladatok egyikében ezeket gyűjtjük össze és rendezzük el tematikusan. Bár a magyar jövevényszavak aránya az irodalmi németben csekélynek mondható, egy feladat erejéig fontosnak tartottuk ezt is megemlíteni. Az eddigi kipróbálás azt mutatja, hogy ez a rész okozza a diákoknak a legnagyobb élvezetet.

A magyar–német nyelvi kapcsolatok vizsgálata során kihagyhatatlan a földrajzi szempont. Így egy feladat erejéig kitérünk arra is, hogy az irodalmi némethez képest az ausztriai németben nagyobb a magyar jövevényszavak aránya (pl. *mulattieren, Gatjehose*).

A fejezetben különösen fontosnak tartottuk a magyarországi németiség helyzetének bemutatását. Így a fejezet második része – kissé eltávolodva a szorosan vett nyelvi aspektustól – tárgyalja a magyarországi németiség településtörténetét (kitérve a fent említett pontokra), elhelyezkedését és ezután – eredeti hanganyagokat és nyelvjárási szövegeket is felhasználva – a nyelvjárásokat. Természetesen a fent említett nyelvi szint okozta nehézségek miatt itt nem várható el a szövegek tökéletes megértése, de a kipróbálás során bebizonyosodott, hogy a hallgatók szívesen ismerkednek nyelvjárási szövegekkel.

A hatodik fejezet feladatainak jellege, mint a korábbi fejezetekben is, elég változatos. A hosszabb szövegeket hozzárendeléses feladatok, önálló (részben otthoni) munkát igénylő feladatok, térképek egészítik ki.

Úgy gondoljuk, hogy tematikánk az európai kultúrtörténet egyes részeiről értékes, átfogó és összehasonlító ismereteket nyújt hallgatóinknak, és különösen alkalmas arra, hogy más karokon is alkalmazzák. Szeretnénk, ha a tanrend ennek a kétségkívül hasznos és fontos ismeretkörnek nagyobb teret engedne, és mind szélesebb körben tudnánk oktatni.